

мониторинга; анализу данных; выявлению «разрывов целостности» в управлении и разработке рекомендаций к их устранению.

Ключевые слова: инновации, управление вузом, мониторинг, анализ информационных баз данных, принятия решений.

The role and significance of monitoring as a type of scientific and practical activity in innovative way of university development, experience in creation of information base of monitoring, data analysis, and detection of «integrity breaks» in management are analyzed. The author provides recommendations on elimination of «integrity breaks».

Keywords: innovations, management, monitoring, analysis of informative databases, making decision, the institute of higher.

УДК 37.046:377/378
ББК 74.05

О.І. Огієнко
м. Київ, Україна

ПРОВІДНІ ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Реформування освіти тісно пов'язане та зумовлене новими соціально-економічними, політичними та правовими змінами, що визначають тенденції розвитку сучасного суспільства та висувають нові вимоги як до самого фахівця, так і до його підготовки. З урахуванням цих вимог, сучасного фахівця можна охарактеризувати трьома складовими: компетентністю, соціальною мобільністю та інтелектуальністю. Це, у свою чергу, створює об'єктивні передумови для оновлення та ефективного функціонування неперервної професійної освіти, яка здатна слугувати важливим механізмом; інтеграції економіки та освіти, формування інтелектуального та трудового потенціалу країни.

На сучасному етапі розвитку неперервної професійної освіти існує необхідність вирішення низки суперечностей: між державною системою неперервної професійної освіти, яка нездатна оперативно реагувати на нові вимоги до підготовки фахівців і споживачами її професійних освітніх послуг; між традиційними та інноваційними підходами до формування змісту неперервної професійної освіти; між запитом соціальних груп населення на створення навчальних закладів, що здатні задовольнити їх освітні потреби у неперервній професійній освіті та недостатньою їх кількістю; між прагненням людини, яка навчається, до вибудови власної освітньої траєкторії та наявної системою професійної освіти, яка має чітко визначені межі на кожному рівні освіти.

Вирішення цих суперечностей можливе на основі створення нової гнучкої структури неперервної професійної освіти, яка базується на відповідних принципах, що дають можливість їй оперативно реагувати на зміни та попит соціокультурного середовища.

Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури, різні аспекти проблеми неперервної професійної освіти висвітлено в працях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лутая, Н. Ничкало (філософія неперервної освіти), Л. Вовк, О. Коханко, І. Курляк, І. Лікарчука (історико-педагогічні проблеми), А. Алексюка, В. Бондаря, С. Гончаренка, В. Козакова, П. Підкасистого (дидактика професійної освіти), Р. Гуревича, О. Дубасенюк, А. Кирсанова, А. Лігоцького, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, І. Смирнова (концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців), Н. Абашкіної, М. Лещенко, В. Кудіна, Л. Пуховської, О. Сухомлинської (порівняльної професійної педагогіки), В. Олійника, С. Синенко, В. Руссол, П. Матвієнко (післядипломна педагогічна освіта) та ін. Проте необхідно зазначити, що проблема принципів, які складають основу функціонування системи

неперервної професійної освіти потребує подальшого ретельного дослідження у зв'язку з швидкоплинними змінами у сучасному суспільстві.

Отже, **метою статті** є визначення та обґрунтування провідних принципів функціонування сучасної системи неперервної професійної освіти. З огляду на зазначену актуальність дослідження та сформульовану мету, основними *завданнями* цього дослідження вважаємо: обґрунтування сутності поняття «неперервна професійна освіта», визначення та аналіз провідних принципів функціонування та розвитку системи неперервної професійної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє визначити змістовну сутність неперервної освіти як пожиттєвого процесу, який забезпечує постійний розвиток людини як суб'єкту діяльності та спілкування, зростання його інтелектуального та культурного рівня. Нагадаємо, що поняття неперервної освіти відноситься: до особистості, яка навчається впродовж життя; до навчального процесу, до якого включена особистість на різних етапах свого розвитку; до організаційної структури освіти у контексті розбудови мережі освітніх закладів, наступності навчальних програм, задоволення освітніх потреб.

Неперервна професійна освіта найбільш повно розкриває сутність неперервної освіти, забезпечуючи перехід від концепції «освіти на все життя» до концепції «освіта впродовж життя». Її специфіка пов'язана з необхідністю врахування вікових особливостей тих, хто навчається на різних ступенях освіти, розкриття їхнього творчого потенціалу в процесі особистісного та професійного зростання.

Зазначаємо що неперервна професійна освіта - це не особливий вид освіти, а новий спосіб освітньої діяльності, який формується для вирішення протиріч між вимогами економіки і ринку праці та існуючою системою освіти. Вона має універсальне значення для переорієнтації цільової спрямованості освіти та адекватної перебудови її структурних елементів [1].

Дослідження доводять, що система неперервної професійної освіти має основні властивості системи, такі як універсальність, наступність, інтегративність та ін. Тому ми згодні з міркуванням С. Сисоевої, щодо неперервної професійної освіти як цілісної педагогічної системи, яка організаційно, змістовно й технологічно забезпечує потребу людини у навчанні, духовному й культурному розвитку, підвищенні професійної компетентності й просто отриманні естетичної насолоди від пізнання всього нового, що відповідає інтересам і запитам особистості. Водночас неперервна професійна освіта здатна забезпечити стабільність розвитку суспільного виробництва, є засобом розширеного відтворення його інтелектуального, духовного і культурного потенціалу, а тому має стати пріоритетом соціальної державної політики [4].

Отже, у сучасних умовах неперервна професійна освіта повинна розглядатися як цілісна система, що забезпечує набуття та оновлення професійних знань, умінь і навичок упродовж життя за рахунок внутрішніх потреб, та узгодження і координації діяльності всіх типів закладів на основі певної траєкторії індивідуального розвитку.

Розглядаючи неперервну професійну освіту як систему наголосимо на важливості дотримання принципу системності в її функціонуванні, який означає, що неперервна професійна освіта у процесі проектування, функціонування та розвитку розглядається як соціально-економічна система з визначенням її структури, функцій, зв'язків, процесів, управління.

Більшість учених дотримується думки, що ефективність функціонування системи неперервної професійної освіти залежить від дотримання принципів її практичної спрямованості: принцип багаторівневості та багатоступеневості, який передбачає наявність декількох рівнів і ступенів освіти. Причому, чим їх більше, тим більше можливостей для вибору надається людині для розбудови власної освітньої траєкторії; принцип взаємодоповнюваності базової та післядипломної професійної освіти, який підкреслює значущість системи підвищення кваліфікації як мобільної підсистеми неперервної

професійної освіти; принцип маневреності професійних навчальних програм, що забезпечує людині можливість зміни профілю професійної діяльності; принцип наступності навчальних професійних програм, який відповідає за відповідність програм на всіх етапах - від початкової до післядипломної освіти; принцип варіативності та гнучкості, який акцентує увагу на гнучкості організаційних форм професійної освіти (очна, вечірня, заочна, відкрита, дистанційна професійна освіта, екстернат та ін.) та широкому виборі знань, професій, спеціальностей уї. спеціалізації; принцип багатофункціональності та інтеграції професійних навчальних структур, що наголошує на широкому спектрі функцій мережі навчальних закладів професійної освіти та передбачає створення єдиного освітнього простору.

Зазначені принципи дають можливість вибудовувати систему неперервної професійної освіти таким чином, що вже в умовах початкової професійної освіти є можливість сформувати систему знань, умінь та якостей особистості, що дозволять їй займатися самоосвітою та самовдосконаленням, вільно орієнтуватися у колі соціальних уї професійних проблем, успішно адаптуватися до умов, що постійно та стрімко змінюються. Це, у свої чергу, створює умови для реалізації ідеї неперервності.

Оскільки головний смисл неперервної освіти - постійне творче оновлення, розвиток та удосконалення кожної людини впродовж життя, то одним із основними принципами функціонування системи неперервної професійної освіти є принципи гуманізму та демократизму.

Принцип гуманізму, що утверджує людину як найвищу соціальну цінність, сприяє створенню позитивних умов для самореалізації учасників освітнього процесу, задоволення їхніх різноманітних професійних та освітніх потреб, зокрема, через надання свободи у виборі форм, термінів, видів навчання тощо.

Принцип демократизму передбачає демократизацію усіх сторін життєдіяльності системи неперервної професійної освіти, запровадження демократичних засад її функціонування, що передбачає активну участь усіх учасників освітнього процесу, співпрацю тих, хто навчається, і тих, хто навчає, запровадження альтернативних освітніх моделей; наголошує на децентралізації управління системою неперервної професійної освіти, надання автономії навчальним закладам у вирішенні основних питань їхньої діяльності, подолання монополії держави на освіту, забезпечення доступності професійної освіти, зокрема, через різноманітність форм навчання відповідно до інтересів, можливостей і потреб.

Принципи гуманізму та демократизму органічно пов'язані між собою та складають загальні, фундаментальні засади розвитку системи неперервної професійної освіти.

На нашу думку, важливими принципами ефективного функціонування сучасної системи неперервної професійної освіти є принципи випереджального розвитку та відкритості. Саме вони забезпечують її відмінність та особливість у сучасних умовах, дають можливість адекватно реагувати за вимоги суспільства.

Нагадаємо, що ідея випереджальної освіти належить відомому російському вченому О. Урсулу, яка є логічним підсумком його філософського висновку про необхідність випередження буття свідомістю у період переходу суспільства до моделі стійкого розвитку та формування суспільства, що засноване на знаннях. На його думку, освіта повинна випереджувати у своєму розвитку інші форми активності людей, особливо їхню господарську діяльність. Сфера розуму з'являється лише тоді, коли колективна (суспільна) свідомість починає випереджати соціальне буття, розумно керуючи діями людства [5].

Основний зміст принципу випереджального розвитку розкривається через те, що однією із пріоритетних цілей сучасної системи неперервної професійної освіти повинно стати формування у людей таких якостей, що дозволять їм успішно адаптуватися, жити та працювати в умовах ХХІ століття. Тобто, принцип випереджального розвитку орієнтується

не на теперішнє, а на майбутнє, на ті ситуації, у яких фахівець опиниться через кілька років після одержання освіти. Тому, цей принцип передбачає орієнтацію на новітні досягнення науки та психолого-педагогічної практики, задоволення перспективних особистісних та професійних потреб.

Застосування цього принципу дозволить суттєво модернізувати систему неперервної професійної освіти, зумовлюючи її розвиток і впровадження прогресивних, інноваційних методів, технологій, форм і засобів ефективного та якісного навчання. На жаль, значущість принципу випереджального розвитку ще не в повній мірі усвідомлюється та використовується у системі неперервної професійної освіти. І як результат - значна частина випускників закладів професійної освіти недостатньо адаптована до сприйняття та практичного використання нових ідей та інновацій, не є конкурентоспроможною на ринку праці. Це вимагає об'єднання зусиль теоретиків і практиків як для створення теоретико-методологічних, дидактичних основ, так і для реального впровадження цього принципу в систему неперервної професійної освіти.

З принципом випереджального розвитку тісно пов'язаний наступний принцип - принцип відкритості, який на думку А. Оганесяна, відображає необхідність зробити систему освіти більш гнучкою та доступною, яка здатна задовольняти потреби суспільства, що швидко змінюються [2].

Принцип відкритості з синергетичної точки зору передбачає постійну незавершеність становлення системи неперервної професійної освіти, оскільки освітня система є відкритою для зовнішнього середовища і може обмінюватися з ним різними «ресурсами», перш за все, інформаційними [3].

Застосування даного принципу впливає й на відкритість змісту навчання, що проявляється у проектуванні освітніх програм виходом за межі змістового стандарту, через врахування сучасних уявлень про предмет навчання, оперативного їх доповнення як студентами, так й викладачами. Таким чином створюються передумови для саморозвитку системи неперервної професійної освіти.

Водночас принцип відкритості забезпечує можливість надавати різноманітні за рівнем, змістом, спрямованістю освітні програми, що у свою чергу, дають можливість людині індивідуально крокувати освітньою траєкторією, включатися та виходити з системи неперервної професійної освіти в залежності від своїх потреб, бажань і необхідності.

Отже, принцип відкритості забезпечує динамічний розвиток неперервної професійної освіти за рахунок включення нових зв'язків та генерації тих освітніх процесів, які більш оптимально реагують на сучасні потреби суспільства; передбачає створення гнучкої системи набуття професійної освіти кожним, без традиційних обмежень, як то: тривалість, періодичність тощо. Водночас принцип відкритості виступає подібно методологічному інтегратору інноваційних поглядів підходів у неперервній професійній освіті.

Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити такі *висновки*: концептуальною основою сучасної неперервної професійної освіти є концепція «освіти впродовж життя»; під системою неперервної професійної освіти ми розуміємо сукупність освітніх програм і закладів, що зорієнтовані на задоволення освітніх потреб особистості та створення умов для професійної, творчої самореалізації в умовах, що постійно змінюються; основними принципами функціонування та розвитку системи неперервної професійної освіти є принципи системності, гуманізму, демократизму, принципи практичної спрямованості (багаторівневості та багатоступеневості, взаємодоповнюваності базової та післядипломної професійної освіти, маневреності професійних навчальних програм, їх наступності, варіативності та гнучкості, багатофункціональності та інтеграції професійних навчальних структур); принципи випереджального розвитку та відкритості складають відмінність сучасної неперервної професійної освіти та забезпечують її гнучкість та

доступність, спрямованість на задоволення потреб людини, суспільства та держави в умовах, що швидко змінюються.

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. З часом вона буде досліджуватися далі з урахуванням тих змін, що відбуваються у сучасному суспільстві.

Література:

1. Бондаренко О.В. Непрерывное профессиональное образование как объект педагогического исследования / Бондаренко О.В., Краснова А.А. //Мат-лы XXXVIII научно-техн. конф. по итогам работы проф. – препод, состава СевКавГту, 2008. -Т.2. - Ставрополь: СевКавГту, 2009,- С. 128-131.
2. Оганесян А. Г. Пути и проблемы открытого образования / Оганесян А. Г. //Educational Technology & Society. - 2001. - №4(3). - С. 166-177.
3. Соколов В.И. К вопросу о предмете исследования опережающего и открытого образования взрослых / Соколов В.И. //Человек и образование. - 2009. - №1(18) - С. 140-146.
4. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Наукове видання /За заг. ред. С.О.Сисоєвої. - К.: КІМ, 2008.- 424 с.
5. Урсул А.Д. Концепция опережающего образования / Урсул А.Д. //Alma mater. - 2006. - №7. - С.28-33.

У статті розкривається значення системи неперервної професійної освіти у розвитку сучасного суспільства; визначаються та обґрунтовуються її провідні принципи; акцентується увага на принципах випереджального розвитку та відкритості.

Ключові слова: система неперервна професійна освіта, принципи функціонування та розвитку.

В статье раскрывается значение системы непрерывного профессионального образования для развития современного общества; определяются и обосновываются ключевые принципы ее функционирования и развития; акцентируется внимание на принципах опережающего развития и открытости.

Ключевые слова: система непрерывного профессионального образования, принципы функционирования и развития.

In the article a value of system of continual professional education for development of a modern society is opened; key principles of its functioning and development are defined and proved; the attention is focused on principles of advancing development and openness.

Key words: system of continual professional education, principles of functioning and development.

УДК 371.123: 303.446.2 (37: 4)
ББК 74.214: 71 (477: 4)

Н.М. Авшенюк
м. Київ, Україна

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтернаціоналізація педагогічної й шкільної освіти відбувається в європейських країнах швидкими темпами, про що свідчить зростаюча кількість міжнародних освітніх проєктів, започаткованих школами та педагогічними інститутами з метою створення міжнародного освітнього середовища у навчальному закладі. Саме створення й культивування міжнародного освітнього середовища в межах певного навчального закладу і розглядається європейськими експертами як один із підходів до інтернаціоналізації освіти [3, с. 327]. Визначальним чинником гармонійного розвитку такого середовища, на нашу думку, є набуття учнями і педагогами міжкультурних інтернаціональних компетентностей.

Проблеми впровадження компетентісного підходу у процес професійної підготовки й розвитку вчителів розкриті у працях вітчизняних і російських науковців Е. Зеєра, І. Зімньої,